

більш характерні демократичні риси, загальна спрямованість галузі права, що суттєво впливає на пізнання суті як галузі в цілому, так і окремих її інститутів. Вагоме місце принципи займають у процесі вирішення проблем прогалин законодавства шляхом застосування аналогії права.

Принципи є основою для правозастосовної практики і покликані сприяти найбільш вірному застосуванню норм цивільного процесуального права, чим суттєво вплинуть на процес оптимізації цивільного судочинства.

Список використаної літератури:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.rada.gov.ua
2. Новий тлумачний словник української мови: У 3 т. / Укл. В. Яременко, О. Сліпушко. – К., 2006. – Т. 2: К – П.
3. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Відп. ред. Ю.С. Шемшученко. – К., 2004. – Т. 4.
4. Штефан М.Й. Цивільний процес. – К., 2001.
5. Комиссаров К.И. Последовательно-прогрессивное развитие советского гражданского процессуального права // Проблемы действия и совершенствования советского гражданского процессуального законодательства: Межвуз. сб. науч. тр. – Свердловск, 1982. – С. 5.
6. Решетникова В.И. Предмет и система науки гражданского процессуального права // Гражданский процесс: Учебник / Отв. ред. В.В. Ярков. – М., 2004.
7. Шакарян М.С. Предмет и система курса гражданского процессуального права // Гражданское процессуальное право: Учебник / Под ред. М.С. Шакарян. – М., 2004.
8. Чечот Д.М. Гражданская процессуальная форма, процессуальные нормы и производства // Юридическая процессуальная форма: теория и практика. – М., 1976.
9. Цивільний процес: Навч. посіб. / А.В. Андрушко, Ю.В. Білоусов, Р.О. Угриновська та ін.; За ред. Ю.В. Білоусова. – К., 2006.

Надійшла до редакції 19.04.2012

СМЕСОВА В.Л.,

кандидат економічних наук, доцент
(Український державний хіміко-технологічний
університет, м. Дніпропетровськ),

МІРОШНІКОВА С.Г., студентка
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 346.62

ПРАВОВІ ЗАСАДИ КОЛЕКТОРСТВА В УКРАЇНІ

Розглянуто проблеми функціонування колекторських фірм в умовах сучасного розвитку економіки та банківської системи в Україні. Проаналізовано діяльність колекторських фірм на різних етапах. Визначено правопорушення колекторських фірм на законодавчому рівні щодо громадян України.

Ключові слова: антиколекторство, банківські установи, колекторство, колекторські фірми, кредити.

Рассматриваются проблемы функционирования коллекторских фирм в условиях современного развития экономики и банковской системы в Украине. Анализируется деятельность коллекторских фирм на разных этапах. Установлены правонарушения коллекторских фирм на законодательном уровне по отношению к гражданам Украины.

Ключевые слова: антиколлекторство, банковские учреждения, коллекторство, коллекторские фирмы, кредиты.

The article deals with problems of collection firms in the modern economy and banking system in Ukraine. Analyzed the activities of collection firms at different stages. Detected offences collection firms by law to citizens of Ukraine.

Keywords: anticollection, banking institutions, collection, credit, debt recovery firms.

В Україні внаслідок фінансово-економічної кризи склалася така ситуація, що банківські установи не можуть ефективно вирішувати проблему неповернутих кредитів. У таких умовах банки вимушені перекладати функцію повернення заборгованості за кредитами на плечі колек-

торських компаній.

Сьогодні у вітчизняній економіці за різними оцінками нараховується близько 100 компаній, що здійснюють колекторську діяльність. Нові кредити надають щорічно, а отже, ринку колекторства є куди зростати. За даними НБУ, станом на 1 листопада 2011 р. обсяги кредитів, виданих банками України, склали близько 822 млрд. грн., з них фізичним особам надано майже 181,2 млрд. грн. кредитних ресурсів, інші – 575,2 млрд. грн. – отримали приватні компанії [2, с. 2]. За офіційними даними, на кінець 2010р. прострочена заборгованість за позиками населення становила 90 млрд. грн. [2, с. 2]. Сума боргу поступово зменшується, але це зовсім не означає, що громадяни почали більше отримувати доходів і знову можуть виплачувати кредити. Тому на тлі поглиблення сучасної економічної кризи важливим і актуальним є встановлення правових засад колекторської діяльності в Україні.

Питання, пов'язані з колекторською діяльністю, досліджували вітчизняні науковці Н. Яковлева, А. Нікітюк, К. Ларіонова. Вчені порушували питання щодо незаконної діяльності колекторських фірм на фінансовому ринку України в сучасних умовах та пропонували методи врегулювання спорів між боржниками та колекторами [1, с. 1]. Одночасно проблеми функціонування колекторів залишаються не до кінця вирішеними, крім того, потребує ґрунтовного аналізу правовий механізм діяльності колекторських фірм та агенцій. Принципи і характер функціонування колекторських компаній постійно змінюється та не є однорідними, адже дії колекторських фірм не є законодавчо закріпленими.

Метою статті є теоретико-методологічне обґрунтування правових засад функціонування колекторських компаній, з'ясування специфіки їх діяльності в Україні.

Колекторство (від англ. *collect* – «збирати») – робота спеціалізованої організації з обробки безперечної заборгованості фізичних і юридичних осіб перед банками та іншими кредитними установами, а також аналізу вірогідності повернення і здійснення самих процедур по її стягненню [2, с. 2].

Історія розвитку колекторства починається ще з 60-х рр. минулого століття у США, де цей бізнес законодавчо врегульований і має свої традиції. Ще у 1978 р. прийнято закон про сумлінну практику стягнення боргів, згідно з яким колектор, наприклад, може телефонувати клієнтам тільки вдень. А якщо роботодавець клієнта не допускає сторонні телефонні розмови, колектор не має права телефонувати йому на роботу. Крім того, колекторам суворо заборонено чинити тиск на боржника, ображати його, погрожувати йому, а також надсилати повідомлення чи документи, які зовні нагадують ті, які розсилають державні інстанції. У США зараз нараховується близько 6,5 тис. колекторських компаній.

У Європі цей вид діяльності поширився вже на початку 80-х рр. Зараз колекторських компаній там більше, ніж банків. У країнах ЄС їх кількість складає близько 10 тис. Фінансові установи не займаються «вибиванням» боргів – на 90-й день неплатежу проблемну заборгованість передають колекторському агентству. Останнє допомагає, по-перше, повернути за комісійну винагороду борг банку і, по-друге, отримує можливість купити його з дисконтом, щоб потім повернути собі всі 100 % боргу.

У Росії колекторські фірми з'явилися на кілька років раніше, ніж в Україні. З діяльністю колекторських компаній стикаються також економічні суб'єкти Білорусі. У вітчизняній економіці дії колекторів відчуває на собі вже чимало осіб, але парадокс полягає у тому, що вони не мають законодавчого врегулювання.

Діяльність колекторських фірм умовно поділяють на три етапи:

Перший етап (*soft collection*) включає листування, телефонні розмови та SMS-повідомлення, якими намагаються насамперед переконати боржника добровільно сплатити борг.

Другий етап (*hard collection*) характеризується тим, що колектори переходять до більш жорстких заходів, коли відбувається безпосередній контакт із боржником. Це можуть бути різні методи – колектори «виловлюють» боржників за місцем проживання рано-вранці або пізно ввечері, коли позичальника найімовірніше можна застати вдома. Йому роз'яснюють наслідки несплати кредиту, повідомляють про можливості відстрочки або реструктуризації боргу, надсилання претензії або копії позовної заяви до суду без фактичного подання позову до суду, звернення до правоохоронних органів із заявами про вчинення боржником злочину (шахрайства) тощо.

На заключному етапі (*legal collection*) колектори звертаються із позовами до суду щодо

заборгованості боржника. Але такий результат для колекторів не є вигідним, оскільки через довгу тривалість судових розглядів, а потім і тривалого виконання рішень вони не досягнуть швидкого й, головне, ефективного результату – повернення «живих» грошей.

В Україні діяльність колекторських фірм відбувається з порушенням багатьох правових норм, які встановлено вітчизняним законодавством.

Відповідно до ч. 1-3 ст. 32 Конституції України ніхто не може зазнавати втручання в особисте і сімейне життя людини, крім окремих випадків, передбачених Конституцією України (про колекторів Конституція умовчує) [3].

Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Отже, закон не передбачає збирання особистої інформації колекторами про людей. Крім того, заборонено ганьбити честь і гідність людини, тому дзвінки колекторів на роботу боржника, поширення про нього негативної інформації до винесення рішення суду є некоректними. Це може завдати шкоду діловій репутації позичальника, вплинути на стан його здоров'я. У свою чергу, позичальник має право вимагати компенсації за нанесену шкоду у судовому порядку.

Частина 3 ст. 512 Цивільного кодексу України містить положення, згідно з яким кредитор у зобов'язанні не може бути замінений, якщо це встановлено договором або законом. Тому банк повинен укласти договір доручення (комісії) або надання послуг з колекторськими компаніями, що дозволить їм діяти від його імені [4].

У такому випадку банк разом із наданням колектору права вчинити певні юридичні дії щодо стягнення з боржника заборгованості передає колектору інформацію про клієнта-боржника, що є прямим порушенням норми ст. 1076 ЦК України. Згідно із вказаною нормою банк гарантує таємницю банківського рахунка, операцій за рахунком і відомостей про клієнта. Інформацію про операції та рахунки може бути надано тільки самим клієнтам або їх представникам. Іншим особам, у тому числі органам державної влади, їх посадовим і службовим особам, такі відомості можуть бути надані у виняткових випадках та в порядку, встановленому законом України «Про банки і банківську діяльність».

Відповідно, можна зробити висновок, що діяльність колекторських фірм порушує як норми ЦК України, так і Закон України «Про банки і банківську діяльність» щодо банківської таємниці і порядку її розкриття [5].

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про інформацію» також стосується діяльності колекторських фірм. Колектори діють шляхом впливу не тільки на боржника, а й на членів його родини, близьких, співробітників тощо. При цьому необхідною передумовою вчинення такого впливу є наявність інформації про цих осіб, їх телефони, адреси, місця проживання та роботи, а ч. 1 ст. 7 зазначеного Закону говорить про те, що інформація про особу охороняється законом [6].

Банки і колекторські фірми порушують також Закон України «Про захист персональних даних». Згідно з ч. 5 ст. 6 вказаного Закону обробка персональних даних здійснюється для конкретних і законних цілей, визначених за згодою суб'єкта персональних даних, або у випадках, передбачених законами України, у порядку, встановленому законодавством. Отже, можна сказати, що у даному випадку колекторські фірми та агенції порушують особисту недоторканність громадян України [7].

Діяльність колекторів стосується також і кримінального законодавства, а саме ст. 182 (порушення недоторканності приватного життя) та ст. 189 (вимагання) Кримінального кодексу України. Стаття 355 цього Кодексу говорить про те, що примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, тобто вимога виконати чи не виконати договір, угоду чи інше цивільно-правове зобов'язання з погрозою насильства над потерпілим або його близькими родичами, пошкодження чи знищення їх майна за відсутності ознак вимагання, заборонені і караються законом. Таким чином, дії колекторських компаній мають кримінально карний характер, більш того, зазначені дії прописані у Кримінальному кодексі України та мають законодавче врегулювання. Ці статті є вагомими при вирішенні питання щодо незаконної діяльності колекторських компаній.

Законодавче регулювання, а отже, і правові підстави діяльності колекторських фірм, відсутні в Україні. Класифікатор видів економічної діяльності України (КВЕД) такого виду діяльності не передбачає, а тому колекторські компанії позначають свою діяльність як юридичні або

інформаційні послуги.

Проте це не означає, що діяльність колекторів є абсолютно незаконною. Загалом у своїх діях вони керуються Конституцією України, Цивільним кодексом України, Законом України «Про банки і банківську діяльність» та іншими нормативно-правовими актами. Також діяльність колекторів регламентується Кодексом етики колекторів. В Україні діє ряд професійних об'єднань колекторів, які сприяють розвитку законодавчої бази у сфері колекторських послуг. Так, створюються спеціалізовані учбові центри, розробляються і впроваджуються ключові правила і рекомендації для учасників ринку, регулюються взаємини в ланцюжку «кредитор» – «боржник» – «колектор».

В Україні здійснювалися спроби врегулювання колекторської діяльності. Так, робоча група при Міністерстві юстиції України завершила розробку проекту Закону «Про внесення змін до ст. 9 Закону «Про ліцензування деяких видів господарської діяльності». Згідно із зазначеним законопроектом ліцензуванню підлягатиме діяльність, спрямована «на спонуку здійснення боржником дій з добровільного погашення заборгованості на користь кредитора (колекторна діяльність)» [1, с. 2].

Таким чином, прийняття відповідного акта зумовлене необхідністю спрямування колекторської діяльності у правове русло та контролю за діяльністю, яка безпосередньо зачіпає права, свободу та законні інтереси фізичних осіб. Встановлення організаційних, кваліфікаційних, технологічних та особливих вимог провадження колекторської діяльності шляхом прийняття ліцензійних умов забезпечить дотримання правил поведінки суб'єктами колекторської діяльності і виокремить категорію недобросовісних організацій, що провадять свавільну діяльність, порушуючи права, свободи та законні інтереси фізичних осіб.

Особам, які беруть кредити, можна дати такі поради: уважно читати договори про кредити, домовлятися про погашення кредиту тільки з представниками банків, ніколи не пускати колекторів до свого приміщення, завжди перевіряти повноваження колектора та його дані. Боржник вправі звернутися до правоохоронних органів та суду за захистом своїх порушених прав та інтересів.

На всяку дію завжди знаходиться протидія, якою у зазначеному випадку є антиколекторство. Основне завдання антиколекторів – допомогти боржникові. Антиколектор повинен уміло балансувати між позичальником, що звернувся до нього, з одного боку, і державою, банком, колектором та судом – з іншого.

Основні послуги, які надають антиколекторські агенції: консультація (150 грн.), вивчення договору (100–350 грн.), написання листа в банк (100–150 грн.), далі пропонується супровід у суді (200–700 грн./день). Можна порахувати, скільки доведеться сплатити боржнику, але в будь-якому разі борг нікуди не зникне.

Антиколектор може «розтягнути» виплату відсотків і самого тіла кредиту. Іноді вдається переглянути умови договору, домогтися відміни штрафних санкцій. Однак гарантії позитивного результату – жодної, крім надії на відстрочку.

Отже, на основі вищезазначеного можна зробити висновок, що колекторські компанії не можуть спиратися на жоден з правових актів, які б визначали законність їх діяльності. В Україні існує необхідність прийняття Закону, який би повністю регулював діяльність колекторських фірм. Разом з тим необхідно розширювати антиколекторську діяльність, яка б надавала правову та іншу допомогу у боротьбі з колекторами.

Список використаної літератури :

1. Мочернюк В.П. Ринок колекторських послуг в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: nbuv.gov.ua.
2. Іващенко О.Б. Правові засади колекторства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: nbuv.gov.ua.
3. Конституція України // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
4. Цивільний Кодекс України // ВВР. – 2003. – №40-44. – Ст. 356.
5. Про банки і банківську діяльність: Закон України // ВВР. – 1997. – № 8. – Ст. 63.
6. Про внесення змін до Закону України «Про інформацію»: Закон України // ВВР. – 2011. – № 32. – Ст. 313.
7. Про захист персональних даних: Закон України // ВВР. – 2010. – № 34. – Ст. 481.

Надійшла до редакції 09.02.2012

